

ΚΥΡΙΑΚΗ 20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2020

ΤΑΞΗ: Α΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ & ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αναλφαβητισμός

Φαίνεται παράδοξο, κι όμως στην εποχή μας υπάρχει αναλφαβητισμός. Ίσως η διαπίστωση αυτή να μην μας ξένιζε, αν αφορούσε ανθρώπους περασμένων εποχών, τότε που τα σχολεία και οι δάσκαλοι ήταν ελάχιστοι, που η έκδοση βιβλίων ήταν δύσκολη και πολυδάπανη, που υπήρχε φτώχεια και αντίξοες οικονομικές συνθήκες. Αλλά στην εποχή μας, που υπάρχουν όλα τα μέσα και πολλές ευκολίες, για να γίνει η γνώση κτήμα όλων των ανθρώπων, που έχει καθιερωθεί ως θεσμός η δημόσια δωρεάν παιδεία, είναι αταίριαστο με όλα αυτά να υπάρχουν αναλφάβητοι άνθρωποι.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με την απογραφή του 1981, το 8,6% του πληθυσμού ανήκει στους οργανικά αναλφάβητους και το 15,6% στους λειτουργικά αναλφάβητους. Τα στοιχεία από την απογραφή του 1991 παρουσιάζουν μείωση του οργανικού και θεαματική αύξηση του λειτουργικού αναλφαβητισμού. «Με κριτήριο την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, περισσότεροι από τους μισούς Έλληνες ανήκουν στην κατηγορία των λειτουργικά αναλφάβητων». (Εφ. *ΤΟ ΒΗΜΑ* 17-9-95)

Μια πρώτη σοβαρή επίπτωση στον αναλφάβητο είναι ο αποκλεισμός του από θέσεις εργασίας που απαιτούν υψηλή εξειδίκευση. Και με δεδομένο ότι οι περισσότερες θέσεις εργασίας στην εποχή μας έχουν τέτοιες απαιτήσεις, ο αναλφάβητος αντιμετωπίζει πιο άμεσα τον κίνδυνο της υποαπασχόλησης και της ανεργίας. Αλλά κι αν ακόμα ξέρει κάποια τέχνη, πάλι είναι ευάλωτος στον ανταγωνισμό και στον εκσυγχρονισμό που είναι αναγκαίος στην εποχή μας, επειδή η εμπειρία δεν αρκεί πια για να αντεπεξέλθει κανείς στις σύγχρονες επαγγελματικές υποχρεώσεις.

Η άγνοια και η αδυναμία του αναλφάβητου να ενημερώνεται και να κρίνει υπονομεύουν και τα δικαιώματά του. Τα δικαιώματα δεν είναι πάντα αυτονόητα και αναμφισβήτητα. Η ύπαρξη και ο σεβασμός τους εξαρτάται από τη δυνατότητα που έχει κάθε πολίτης να τα διεκδικεί και να τα προστατεύει. Ως προς αυτό, ο αναλφάβητος βρίσκεται σε πολύ μειονεκτική θέση. Πρώτον, γιατί συνήθως τα αγνοεί, και, δεύτερον, γιατί, κι αν ακόμα τα γνωρίζει, δεν μπορεί να τα υπερασπιστεί, αφού δεν είναι σε θέση ούτε καν μια έγγραφη διαμαρτυρία ή καταγγελία να συντάξει. Ευκολότερα, λοιπόν, μπορεί να γίνει θύμα εκμετάλλευσης.

Η επίγνωση αυτής της αδυναμίας του δημιουργεί αισθήματα μειονεξίας, κατωτερότητας απέναντι στους μορφωμένους. Χωρίς αυτοπεποίθηση και λόγο, δύσκολα εντάσσεται ως πλήρες μέλος στην κοινωνία και δύσκολα συμμετέχει στην κοινωνική ζωή και τις πολιτικές διαδικασίες. Οδηγείται στην περιθωριοποίηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό. [...]

Σπυρίδων Κ. Κούτρας, Πειστικός Λόγος

Θέματα

1° θέμα

A1. Να παρουσιάσετε περιληπτικά στην τάξη σας τις συνέπειες του αναλφαβητισμού όπως αυτές παρουσιάζονται στην τρίτη [«Μια πρώτη ...υποχρεώσεις»] και τέταρτη παράγραφο του κειμένου [«Η άγνοια...εκμετάλλευσης»]. (40 -50 λέξεις)

Μονάδες 15

A2. Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι ο συγγραφέας παραθέτει στατιστικά στοιχεία στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου;

Μονάδες 15

2° θέμα

A3. Στην τέταρτη παράγραφο του κειμένου «Η άγνοια...εκμετάλλευσης»:

1. να εντοπίσετε τέσσερις από τους τρόπους με τους οποίους επιτυγχάνεται η συνοχή μεταξύ των περιόδων της παραγράφου. (Μονάδες 4)
2. να εντοπίσετε τον τρόπο ανάπτυξης της παραγράφου και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. (Μονάδες 6)

Μονάδες 10

A4. Στην παρακάτω περίοδο «Η επίγνωση αυτής της αδυναμίας του δημιουργεί αισθήματα μειονεξίας, κατωτερότητας απέναντι στους μορφωμένους.»:

1. να εντοπίσετε το είδος της σύνταξης (ενεργητικής - παθητικής). (Μονάδες 2)
2. να τη μετατρέψετε στην αντίθετη. (Μονάδες 3)
3. ποιες αλλαγές εντοπίζετε ως προς το ύφος; (Μονάδες 5)

Μονάδες 10

A5. Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες νοηματικά ισοδύναμες.

1. ... είναι ευάλωτος στον ανταγωνισμό και στον εκσυγχρονισμό που είναι αναγκαίος στην εποχή μας, επειδή η εμπειρία δεν αρκεί πια για να αντεπεξέλθει κανείς στις σύγχρονες επαγγελματικές υποχρεώσεις.
2. Η επίγνωση αυτής της αδυναμίας του δημιουργεί αισθήματα ...
3. Χωρίς αυτοπεποίθηση και λόγο, ...
4. ... δύσκολα εντάσσεται ως πλήρες μέλος...

Μονάδες 10

3° θέμα

A6. Αξιοποιώντας δημιουργικά τις πληροφορίες από το κείμενο, αλλά και δικά σας επιχειρήματα, να αναπτύξετε τις απόψεις σας σχετικά με τις συνέπειες του αναλφαβητισμού στο άτομο, αλλά και τους τρόπους με τους οποίους το κράτος μπορεί να συμβάλει στον περιορισμό του φαινομένου. Το κείμενό σας να έχει τη μορφή άρθρου το οποίο θα δημοσιευθεί στη διαδικτυακή εφημερίδα του σχολείου σας. (200 -250 λέξεις)

Μονάδες 40

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ: Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η υπόθεση διαδραματίζεται στην Κωνσταντινούπολη στις αρχές του 20ού αιώνα. Οι Έλληνες της Πόλης* συνεχίζουν την καθημερινή ζωή τους, με τις παραδόσεις και τα ήθη τους, όμως βαθιά μέσα τους καίει πάντα η φλόγα για την Εθνική λύτρωση. Μέσα από το αφηγηματικό αυτό περιστατικό κατανοεί κανείς τον τρόπο ζωής και συμπεριφοράς των Ελλήνων της Πόλης, οι οποίοι αγωνίζονται πρώτα να επιβιώσουν και έπειτα να βοηθήσουν, όπως μπορούν, στα οράματα του έθνους, στη Μεγάλη Ιδέα, στην απελευθέρωση.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ, ΑΡΓΩ (απόσπασμα)

ΘΕΛΩ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Σαν ο Δαμιανός τελείωσε τη Τρίτη του ελληνικού, ο γερό – Φραντζής είπε πως αρκετά γράμματα είχε μάθει και ήτανε καιρός να πιάσει δουλειά. Ο μικρός θα ήτανε δεκατριώ ή δεκατεσσάρω χρονώ. Μόλις άρχιζε να αποκτά μια συνείδηση κάπως καθαρή του κόσμου και τον κατείχε κιόλας το πάθος της γνώσης. Ρουφούσε αχόρταστα ό,τι έντυπο του έπεφτε στα χέρια, λαϊκά αναγνώσματα, εφημερίδες, εκκλησιαστικά βιβλία. Το ασχημάτιστο και ερεθισμένο πνεύμα του δεν μπορούσε να σταματήσει πουθενά, γλιστρούσε απάνω απ' όλα αυτά τα απλοϊκά διαβάσματα προς όλες τις μεριές, προμάντευε θολά και λαχταρούσε κάποιες ανώτερες περιοχές της μάθησης. Δεν ήξερε βέβαια τι νόημα είχαν αυτά τα άγνωστα πράγματα που τον σαγήνευαν τόσο. Ακολουθούσε αυθόρμητα την ορμή της ψυχής του, που τον έσερνε προς τα εκεί, και ονειρευότανε να γίνει μια μέρα ένας μεγάλος δάσκαλος που να κατέχει καλά, με τα δυο του χέρια, όλην τη σοφία των ανθρώπων, όλα τα βιβλία, όλα τα «γράμματα», και να μοιράζει γενναιόδωρα αυτούς τους θησαυρούς στους τριγυρινούς του. Η ικανότητά του να μαθαίνει ήτανε καταπληκτική κι η υπεροχή του αναγνωρισμένη σ' όλο το σχολειό από δασκάλους και μαθητές.

Μόλις πληροφορήθηκε τις προθέσεις του πατέρα του, ο μικρός έμπηξε τα κλάματα και τις φωνές. Δεν ήθελε, δεν μπορούσε να αρνηθεί τα βιβλία του και τα όνειρά του. Ζήτησε βοήθεια τριγύρω του, μα ούτε η μάνα του ούτε οι αδελφές του ήταν ικανές να καταλάβουν τον καημό του. Τον ψευτοπαρηγόρησαν λιγάκι κι ύστερα τον κορόιδεψαν και του γύρισαν τις πλάτες. Ο μικρός μαζεύτηκε σε μια γωνιά, χτυπούσε το στήθος του με τις γροθίτσες του και ούρλιαζε μες στους λυγμούς του:

- Θέλω γράμματα! Θέλω γράμματα!

Ο Παπασίδερος τόλμησε κάποτε να ανακατωθεί.

- Το παιδί αγαπά τα γράμματα, είπε. Πρέπει να σπουδάσει αφού είναι θέλημα Θεού.

- Το γένος δεν έχει ανάγκη από πολλά γράμματα, αποκρίθηκε απότομα και ξερά ο γερό – Φραντζής, το γένος έχει ανάγκη από παράδες*. Με τους παράδες θα αρματώσουμε καράβια και θα κάνουμε στρατό και θα ξαναπάρουμε την Πόλη και την Αγιά-Σοφιά, να γίνει το θέλημα του Θεού.

Κι ενώ ο παπάς κάτι προσπαθούσε να αντιλογησει, ο γέρος, βρόντησε τη γροθιά του απάνω στο τραπέζι και ξεφώνισε:

- Σκασμός, παπά! Αφέντης είμαι στο σπιτικό μου και δεν έχω να δώσω λόγο μηδέ σ' εσένα μηδέ στο υτοβλέτι*.

Και με τη φωνάρα του ο Δαμιανός τρώμαξε τόσο πολύ που του κοπήκανε μονομιάς τα δάκρυα και τις γυναίκες τις έπιασε πανικός και βγήκανε στο δρόμο και κρυφομιλούσανε φοβισμένες με τις γειτόνισσες.

Ο Παπασίδερος μάζεψε τα ράσα του κι έφυγε αμίλητος. Ο γερό – Φραντζής ήτανε πρεσβύτερός του και στο κάτω της γραφής αφέντης ήτανε, όπως έλεγε. Δικαίωμά του να κανονίζει κατά το κέφι του τις τύχες της γυναίκας του και των παιδιών του. Οι τριγυρινοί χρωστούσανε να σέβονται τη νόμιμη εξουσία του οικογενειάρχη και να μην του δημιουργούνε ζιζάνια. Τέτοια ήτανε τότε, στις πολιτικές συνοικίες, η καθιερωμένη τάξη των πραγμάτων.

Ο μικρός στρώθηκε κάποτε στην δουλειά θέλοντας και μη. Βοηθούσε όλη μέρα τον πατέρα στο μαγαζί ή έτρεχε στα ψούνια και στα θελήματα από τη μian άκρη της Πόλης στην άλλη, φορτωμένος ζεμπίλια και μπόγους. Το βράδυ, σαν έκλεινε το μαγαζί, καθότανε με τις ώρες στο φως του κεριού, να μετρά τις εισπράξεις της ημέρας και να κρατά τα κατάστιχα. Γυρνούσε σπίτι του, αργά τη νύχτα, βουτηγμένος στη λάσπη, κατάκοπος, ζαλισμένος, μην ακούοντας ποτέ έναν καλό λόγο από κανέναν. Μονάχα γρίνιες, καβγάδες, κλαψιαρίσματα και το μουγγρητό του πατέρα, που τον κυνηγούσε παντού. [...]

*Πόλης: Κωνσταντινούπολη

*Παράδες: χρήματα

*Ντοβλέτι: εξουσία

Θέματα

1° θέμα

B1. Ποιο γεγονός οδήγησε σε σύγκρουση τον Δαμιανό με τον πατέρα του; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 15

B2. Να χαρακτηρίσετε τον Παπασίδερο και την απόφασή του να εκφράσει την άποψη του στον πατέρα του Δαμιανού.

Μονάδες 15

2° θέμα

B3. Να εντοπίσετε το είδος του αφηγητή ως προς τη συμμετοχή του στα γεγονότα (ομοδιηγητικός- ετεροδιηγητικός) και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 10

B4. Να εντοπίσετε ένα σημείο στο οποίο χρησιμοποιείται η αφηγηματική τεχνική του διαλόγου. Ποια πρόσωπα συνομιλούν και σε τι εξυπηρετεί η συγκεκριμένη αφηγηματική τεχνική;

Μονάδες 10

B5. Να δείξετε τη νοηματική σχέση που έχει ο τίτλος με το υπόλοιπο κείμενο.

Μονάδες 10

3° θέμα

B6. Ποια είναι η άποψη του πατέρα του Δαμιανού για τα χρήματα και τη μόρφωση; Ποια είναι η δική σας άποψη; (100-120 λέξεις)

Μονάδες 40